

Sedlak Agata

Atrakcyjność turystyczna jeziora Como

Streszczenie

Atrakcyjność turystyczna konkretnego miejsca, regionu, czy innego obszaru wynika z liczby, jakości oraz różnorodności oferowanych tam dóbr i usług. Pojęcie to stanowi podstawę wszelkiej aktywności turystycznej, wpływając na natężenie ruchu turystycznego i determinując kierunki oraz wybory turystów. Celem autorki niniejszego artykułu było przedstawienie wyników badań ankietowych oraz analizy materiałów wtórnych, odnoszących się do atrakcyjności turystycznej jeziora Como. Akwen ten jest postrzegany jako atrakcyjny ze względu na krajobraz, który tworzy jezioro i otaczające go najwyższe pasmo Europy – Alpy. Położenie w Lombardii najbogatszym regionie Włoch, sprzyja rozwojowi turystyki nad jeziorem ze względu na dobre zagospodarowanie turystyczne i dostępność komunikacyjną. Najbardziej atrakcyjnymi destynacjami pod względem rozwiniętej funkcji turystycznej są Como i Bellagio, oferujące dobrze rozwiniętą bazę noclegową.

Tourist attractiveness on the example of Lake Como

Abstract

The tourist attractiveness of a given place, region or other area results from the number, quality, and variety of offered goods and services. The concept is the basis of all tourist activity, influencing the intensity of tourist traffic and determining destinations and choices of tourists. The aim of the author was to present the results of enquiries and the analysis of secondary materials relating to the tourist attractiveness of Lake Como. The selected body of water is perceived as attractive due to the landscape of the lake and the highest mountain range of the European continent surrounding it. The site in the richest region of Italy, that of Lombardy, favours the development of tourism on the lake due to good tourist infrastructure and transport accessibility, too. The most attractive destinations in terms of a developed tourist function are Como and Bellagio, which offer a well-developed accommodation base.

Słowa kluczowe: atrakcyjność turystyczna; baza noclegowa; jezioro Como; północne Włochy; ruch turystyczny; walory turystyczne

Key words: accommodation base; Lake Como; northern Italy; tourist attractions; tourist attractiveness; tourist traffic

Otrzymano: 02.09.2022

Received: 02.09.2022

Zaakceptowano: 13.09.2022

Accepted: 13.09.2022

Sugerowana cytacja/Suggested citation: Sedlak, A. (2022). Atrakcyjność turystyczna jeziora Como. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica*, 18, 171–190, doi: 10.24917/20845456.18.11

Wprowadzenie

Atrakcyjność turystyczna wynika z zespołu cech i właściwości środowiska przyrodniczego oraz pozaprzyrodniczego danego obszaru, które wzbudzają zainteresowanie i stymulują ruch turystyczny. Walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne i dostępność komunikacyjna stanowią główne czynniki decydujące o atrakcyjności turystycznej. Należy zauważyć, że z jednej strony o atrakcyjności turystycznej danego miejsca decyduje obiektywne istnienie w jego obrębie walorów przyrodniczych lub społeczno-kulturowych o wysokim znaczeniu, a z drugiej strony ich subiektywny odbiór i ocena przez turystów (Kurek, 2008). W związku z tym co roku prowadzone są rankingi najatrakcyjniejszych miejsc na świecie. Bazujące na zróżnicowanych kryteriach oceny, zazwyczaj subiektywnych i zależnych od przyjętych kryteriów. Jednym z przykładów jest ranking najatrakcyjniejszych krajów na świecie przeprowadzony przez ekspertów Światowego Forum Ekonomicznego, gdzie poddano ocenie 140 z 200 krajów świata. Na podstawie kryteriów oceny przyjętych przez członków forum pierwsza dziesiątka prezentowała się następująco: Szwajcaria, Niemcy, Austria, Hiszpania, Wielka Brytania, USA, Francja, Kanada, Szwecja, Singapur (Czerwiński, 2007). Oczywiście, może to budzić sprzeczne opinie np. w świetle raportów Światowej Organizacji Turystyki (UNWTO), w związku z liczbą turystów odwiedzających poszczególne kraje.

W publikacjach naukowych atrakcyjność turystyczna jest uważana za pojęcie złożone. Może mieć ona charakter uniwersalny lub względny. Uniwersalne znaczenie atrakcyjności turystycznej występuje w przypadku, gdy cechy przyrodnicze, kulturowe i infrastruktura turystyczna są atrakcyjne dla ogółu turystów. Ujęcie względne odnosi się natomiast do atrakcyjności turystycznej dla określonej formy turystyki np. turystyki górskiej (Kurek, 2008).

Atrakcyjność turystyczna wynika głównie z obecności walorów, które przyciągają uczestników ruchu turystycznego. Walory turystyczne są dobrami i usługami, stworzonymi przez naturę (walory przyrodnicze) lub przez działalność człowieka (walory kulturowe), na które występuje popyt turystyczny (Cichocka i Krupa, 2017). Kurek (2008) wskazał, że z pojęciem walorów turystycznych związany jest termin „zasoby turystyczne”, będący pojęciem szerszym, odnoszącym się do istniejących obiektywnie atrybutów środowiska przyrodniczego i kulturowo-społecznego. Zasoby turystyczne (zwane również walorami potencjalnymi) stają się dopiero faktycznymi atrakcjami turystycznymi po pozytywnej ocenie dokonanej przez turystę w procesie percepcji.

Rozwój turystyki w głównej mierze zależy również od zagospodarowania turystycznego oraz dostępności komunikacyjnej, ułatwiającej mobilność turystom.

Według W. Kurka (2008), bezpośrednim czynnikiem przemian przestrzennych jest proces zagospodarowania turystycznego, czyli przygotowanie przestrzeni na przyjęcie ruchu turystycznego, a nie osoba turysty. Przez pojęcie zagospodarowania turystycznego rozumie się „działalność mającą na celu ochronę i adaptację na potrzeby ruchu turystycznego walorów turystycznych, zapewnienie możliwości dojazdu do obszarów i obiektów stanowiących cele wyjazdów turystycznych oraz zapewnienie turystom niezbędnych warunków egzystencji w miejscu lub na szlaku będącym celem podróży” (Kurek, 2008: 26). Istotne znaczenie w rozwoju turystyki ma środowisko naturalne i jego ochrona, przy jednoczesnym udostępnieniu danego miejsca odwiedzającym. Stanowi to wyzwanie dla podmiotów zarządzających turystyką w regionie, aby miejsca przyrodnicze udostępnić dla ruchu turystycznego, przy jednoczesnym nieingerowaniu w środowisko przyrodnicze. Niezbędne w tym zakresie jest właściwe planowanie rozwoju turystyki na danym obszarze (Kowalczyk, 2015: 76).

Celem autorki artykułu była ocena atrakcyjności jeziora Como na podstawie analizy danych wtórnych, dotyczących zagospodarowania turystycznego oraz walorów przyrodniczych i kulturowych. Zaprezentowano także wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród odwiedzających, związanych z ich motywacjami oraz oceną zagospodarowania turystycznego. Ankieta została przeprowadzona wśród turystów, którzy co najmniej raz odwiedzili jezioro Como. Poznano motywacje i cele tych osób, które zdecydowały o wybraniu tej konkretnej destynacji turystycznej. Ankietowani dokonali także oceny poszczególnych elementów atrakcyjności turystycznej oraz wyrazili swoją opinię związaną z poziomem zadowolenia z pobytu w tym miejscu. Dokonując również charakterystyki wybranych walorów turystycznych, znajdujących się w pobliżu jeziora. Autorka starała się określić w jakim stopniu jezioro Como jest atrakcyjne pod względem walorów przyrodniczych, historycznych oraz kulturowych. Na podstawie uzyskanych wyników badań sporządzono mapę przedstawiającą najczęściej odwiedzane przez turystów ośrodki miejskie, położone bezpośrednio nad tym jeziorem. Wykorzystano również wybrane wskaźniki funkcji turystycznej dla lepszego zobrazowania bazy noclegowej nad jeziorem. Ze względu na ograniczony zasób danych dotyczących bazy gastronomicznej i dostępności komunikacyjnej przeanalizowano jedynie bazę noclegową.

Wyniki tych badań mogą przyczynić się do lepszego i sprawniejszego zarządzania turystyką w obrębie jeziora Como, a także do polepszenia organizacji ruchu turystycznego w głównym sezonie turystycznym, co w konsekwencji powinno do polepszyć poziom i jakość życia mieszkańców.

Ogólna charakterystyka jeziora Como

Jezioro Como leży w Lombardii, w północnej części Włoch. Nazwa regionu pochodzi od plemienia Longobardów, które w VI–IX w. odnosiło się do wszystkich obszarów zamieszkiwanych przez nich. Jezioro Como jest trzecim co do wielkości jeziorem Włoch, po Lago di Garda i Lago Maggiore. Jego powierzchnia wynosi 146 km² (liczy ok. 46 km długości oraz około 4,5 kilometra szerokości). Wpadają do niego Adda i Mera. Jezioro to zaliczane jest do najgłębszych w Europie, jego

maksymalna głębokość wynosi 425 m. Ze względu na rozczłonkowaną linię brzegową, wybrzeże Como jest dłuższe od Jeziora Garda i Maggiore, przypominając odwróconą literę Y (ryc. 1).

Ryc. 1. Położenie jeziora Como

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Lago_di_Como

Jezioro to leży w Alpach. Jezioro Como w całości znajduje się w Alpach Zachodnich (Makowski, 2018). Alpy Wschodnie i Zachodnie dzielą się jeszcze na mniejsze pasma górskie, które są wyodrębnione np. ze względu na rodzaj skały budujący dany łańcuch górski. Jeden z podziałów Alp został zaproponowany w 2005 roku przez włoskiego badacza i nosi nazwę Suddivisione Orografica Internazionale Unificata del Sistema Alpino (w skrócie SOIUSA). Według tego podziału, jezioro Como znajduje się w Północnych Alpach Zachodnich, a dokładniej w Alpach Lugańskich.

Krajobraz okolic jeziora Como jest zdecydowanie górzysty, co wynika bezpośrednio z jego położenia geograficznego. W neogenie nastąpiło sfałdowanie i wypiętrzenie alpejskiego górotworu, a obecny jego krajobraz został ukształtowany podczas kilku zlodowaceń. Powstały wtedy m.in. doliny i cyrki lodowcowe, moreny, jeziora polodowcowe oraz charakterystyczne wąskie granie. Podczas wysunięcia się lodowców piedmontowych na przedpole gór, powstały dzisiejsze tektoniczno-lodowcowe jeziora alpejskie, otoczone potężnymi wałami moren czołowych. Należy do nich zaliczyć: Maggiore, Garda, Como oraz położone na północy Alp jezioro Genewskie i Bodeńskie (Makowski, 2018). Jezioro Como jest otoczone od południa niższymi i już zalesionymi pagórkami, zaś na północy szczyty są coraz bardziej masywne i strzeliste, często pozbawione już roślinności, z zalegającą pokrywą śnieżną w wyższych partiach.

Ryc. 2. Widok na jezioro Como w okolicach miejscowości Como

Źródło: zdjęcie autora

Warunki klimatyczne omawianego obszaru są bardzo zróżnicowane i zależą m.in. od wysokości nad poziomem morza oraz odległości od jeziora. Należy zauważyć, iż Alpy stanowią naturalną granicę pomiędzy strefą klimatów umiarkowanych i podzwrotnikowych. W obrębie gór występuje klimat umiarkowany z odmianą górską, charakteryzujący się sporymi opadami atmosferycznymi, w Alpach wynoszącymi 2500–4000 mm rocznie (Makowski, 2018). Górską odmianę klimatu wiąże się również z dłuższym zaleganiem śniegu w wyższych partiach gór, powyżej 3000 m n.p.m. pokrywa śnieżna utrzymuje się niemal przez cały rok. Inną cechą charakterystyczną tego klimatu jest duża zmienność warunków pogodowych oraz spadek temperatury powietrza i ciśnienia atmosferycznego wraz ze wzrostem wysokości. Bliżej jezior, klimat staje się łagodniejszy i cieplejszy, pomimo bliskości alpejskich szczytów. Jest to bardzo charakterystyczna cecha tego regionu. Nad jeziorem Como panuje zatem klimat zbliżony do odmiany subtropikalnej, co pozwala w lecie na kąpiele w jeziorze. W zimie temperatura rzadko spada poniżej zera, zazwyczaj waha się w pobliżu 15°C, co sprzyja rozwojowi bujnej ciepłolubnej roślinności. Charakterystycznym zjawiskiem dla północnej części jeziora są wiejące od około godziny 10 silne wiatry nazywane *breva*, które sprzyjają uprawianiu sportów wodnych.

Roślinność omawianego regionu jest silnie zróżnicowana. Do wysokości 700–900 m n.p.m. rosną lasy liściaste (m.in. świetliste dąbrowy, lasy kasztanowe oraz lasy mieszane z dębami i bukami). Wyżej rozciągają się lasy górskie,

lasy bukowo-jodłowe i świerkowe z dużym udziałem sosny. Jeszcze wyżej rosną głównie modrzewie oraz limby, wyznaczające górną granicę lasu. Ponad tą granicą występują kosodrzewina i piętro turniowe (inaczej subniwalne) z mchami i porostami. Najwyżej znajduje się piętro lodowców i pola firnowe, już bez roślinności (Makowski, 2018). Wokół jeziora jest znacznie łagodniejszy klimat o cechach zbliżonych dla klimatu śródziemnomorskiego, pozwalającymi na dłuższą wegetację i bogatą szatę roślinną. Można tutaj więc napotkać palmy, cyprysy, cedry, oleandry, a nawet drzewa cytrusowe, oliwki i winną latorośl.

Pod względem gospodarki, Lombardia, w której położone jest jezioro Como, jest najważniejszym regionem Włoch. W 2012 roku wartość PKB przekroczyła tu 331 mld euro, co stanowiło 21% PKB całego kraju. W 2019 roku PKB w prowincji Como osiągnęło 26,3 tys. euro na mieszkańca (według asr-lombardia.it). W Lombardii na wysokim poziomie rozwinięte są wszystkie sektory gospodarki. Prężnie rozwija się tu także turystyka, skupia się ona głównie w alpejskich ośrodkach narciarskich oraz nad jeziorami. Popularnym celem podróży jest też oczywiście Mediolan.

Atrakcyjność turystyczna Jeziora Como

Jednym z czynników sprzyjającym ruchowi turystycznemu jest bliskość stolicy Lombardii – Mediolanu i dobre połączenia komunikacyjne pomiędzy jeziorem a tym bogatym miastem. Jak zauważa K. Duda-Gromada (2009), ruch turystyczny nad omawianym jeziorem jest nie tylko związany z miejscowymi atrakcjami turystycznymi, gdyż obecność samego jeziora wyraźnie podwyższa atrakcyjność tego rejonu. Oczywiście, bez odpowiedniego zagospodarowania oraz pozostałych walorów turystycznych ta aktywizacja turystyczna regionu nie byłaby tak wysoka. Jednym z kluczowych walorów jest krajobraz tego alpejskiego jeziora. Ponadto należy zauważyć, że jezioro Como znajduje się w pobliżu dużych ośrodków miast, jak wspomniane już Mediolan oraz Bergamo. Jest więc oczywiste, że będzie odwiedzane przez mieszkańców tych dużych ośrodków miejskich. Jezioro stwarza niemalże idealne warunki do odpoczynku od zgiełku miejskiego oraz daje możliwość uprawiania różnych form turystyki i rekreacji.

Z atrakcyjnością turystyczną ściśle związane jest pojęcie „atrakcji turystycznej”, które w literaturze przedmiotu jest trudne do zdefiniowania, ze względu na trudność dokładnego określenia jaka powinna być liczba turystów odwiedzająca dane miejsce/obiekt, aby zostało ono uznane za atrakcję turystyczną. Niemniej jednak zagadnienie to w geografii turystyki rozumiane jest jako obiekty wzbudzające zainteresowanie turystów i przyciągające ruch turystyczny (Kurek, 2008). Według Z. Kruczek (2002), atrakcja powinna posiadać odpowiednią strategię zarządzania, aby zapewnić zadowolenie klientów poprzez zapewnienie im odpowiedniego poziomu usług. Pojęcie atrakcji turystycznej jest jednak częściowo subiektywne, ponieważ to, co dla jednego turysty będzie atrakcyjne, dla innego może nie być interesujące.

Atrakcyjność turystyczna jeziora Como wynika zasadniczo z jego położenia geograficznego w pobliżu górskiego łańcucha Alp Zachodnich. Region cieszy się sporym zainteresowaniem wśród turystów m.in. ze względu na atrakcyjny

krajobraz gór otaczających ten akwen. Należy zauważyć, iż jeziora alpejskie są same w sobie niepodważalnie dużą atrakcją regionu. Ich atrakcyjność wynika z położenia geograficznego, gdyż od północy otaczają je wysokie góry. Atrakcyjny wydaje się również klimat występujący nad jeziorem, zbliżony do śródziemnomorskiego z ciepłym latem oraz łagodną zimą. W związku z tym nad jeziorem występuje wspomniana już bujna roślinność śródziemnomorska. Można zatem zauważyć, że środowisko przyrodnicze jeziora Como jest niezmiernie ważne dla atrakcyjności turystycznej omawianego regionu. W północnej części jeziora utworzono rezerwat przyrody Pian di Spagna, chroniący obszar pomiędzy jeziorem Como i mniejszym jeziorem Mezzola. Chroni się tam bytujące ptactwo wodne; obszar ten cechuje wysoka wilgotność, skutkiem czego na terenie rezerwatu znajdują się dość duże obszary błotno-wodne, gdzie zatrzymują się wędrowne ptaki. Pian di Spagna to typowa aluwialna równina, utworzona przez rzekę Adda. Żyją tu głównie czaple, kaczki krzyżówki, łabędzie, dzięcioły i sikorki.

Inną atrakcją przyrodniczą jest Parco Spina Verde di Como – regionalny park naturalny położony we wschodniej części miasta Como, został utworzony w 1993 roku i zarządzany przez władze regionu Lombardii. Jego nazwa pochodzi od grzbietu górskiego znajdującego się w tym parku. Park jest jednym z najważniejszych obszarów chronionych na terenie prowincji Como. Jego teren zajmują w większości lasy, ale także bagna i tereny podmokłe w których żyją chronione gatunki płazów, takich jak np. żaba pospolita czy salamandra. Ponadto w pobliżu znajduje się wąwóz Orrido di Bellano ukształtowany przez rzekę Pioverna, która po ustąpieniu lodowca rzeki Adda uformowała jaskinie. Wąwóz ten udostępniono dla ruchu turystycznego, budując specjalne ścieżki betonowe ułatwiające spacer, pomiędzy licznymi wodospadami.

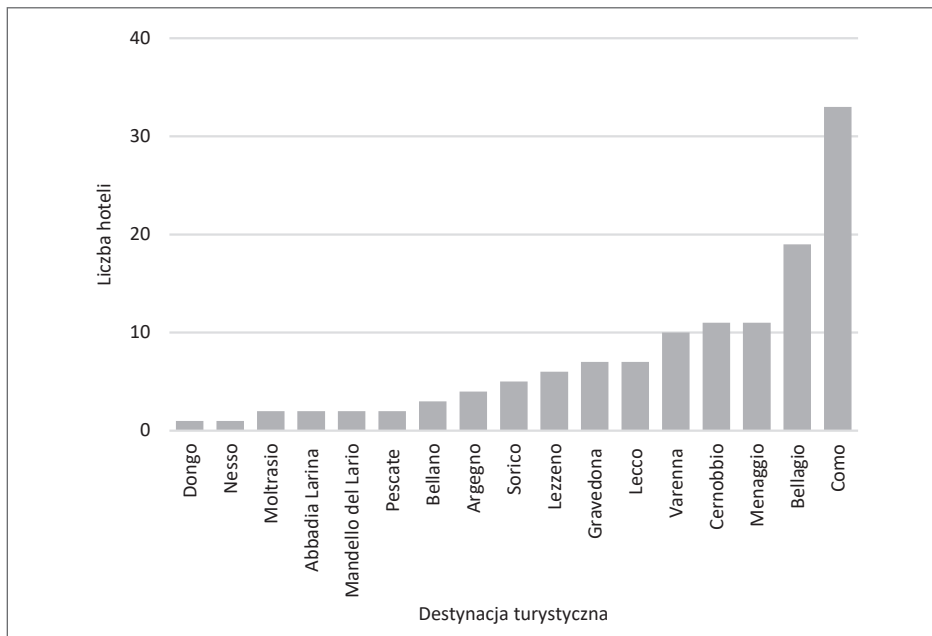
Na uwagę zasługują również walory kulturowe w pobliżu jeziora Como. Przykładem jest Villa de Balbianello, położona w miejscowości Comune w prowincji Como. Została wybudowana na krańcu zalesionego półwyspu Dosso d'Avedo z widokiem na jezioro Como. Początkowo istniał tutaj klasztor zbudowany w XIII wieku, jednak w 1785 roku posiadłość zakupił kardynał Angelo Durini i przekształcił ten obiekt w letnią willę. Obecnie często powstają tu filmy fabularne. Były to m.in. takie produkcje jak: *Miesiąc nad jeziorem* (1995), *Casino Royale* (2006) oraz *Gwiezdne wojny. Część II Atak klonów* (2002). Dzięki czemu, jezioro stało się popularne dla turystyki filmowej. Inną ważną atrakcją miejscowości Como jest katedra Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, której budowa została rozpoczęta w 1396 roku, lecz została ukończona dopiero w 1770 roku. Obecnie jest jedną z najważniejszych świątyń katolickich północnych Włoch. Jest tam wiele rzeźb wykonanych przez artystów pochodzących z różnych okresów. Do najważniejszych należą posągi Pliniusza Starszego i Pliniusza Młodsze, którzy byli wybitnymi rzymskimi uczonymi urodzonymi właśnie w Como.

Atrakcyjność obszarów turystycznych jest nie tylko związana z obecnością walorów turystycznych (naturalnych i kulturowych), ale także z odpowiednią infrastrukturą turystyczną ułatwiającą turystyce zaspokojenie podstawowych potrzeb fizjologicznych, a także dotarcie do miejsca docelowego, które uważa za ciekawe i warte odwiedzenia ze względu na wysoką wartość walorów turystycznych. Należy zatem zauważyć, iż jednym z podstawowych czynników warunkujących rozwój turystyki na danym obszarze są usługi turystyczne. Pojęcie „zagospodarowanie turystyczne”

w literaturze przedmiotu jest rozumiane jako „działalność mająca na celu przystosowanie środowiska geograficznego dla potrzeb turystyki” (Rogalewski, 1967). Według innej definicji zagospodarowanie turystyczne „obejmuje te elementy, które zapewniają prawidłowe funkcjonowanie miejsca recepcyjnego przy założeniu maksymalnego zaspokojenia potrzeb turystów” (J. Kaczmarek, 2005: 53).

Jednym z najważniejszych elementów zagospodarowania turystycznego jest baza noclegowa, zapewniająca turyście możliwość przenocowania poza miejscem stałego zamieszkania. Z punktu widzenia turystyki stanowi bardzo ważny element infrastruktury turystycznej miejsca docelowego turysty, zaspokajając podstawową potrzebę fizjologiczną człowieka – sen. Baza noclegowa została podzielona na kilka rodzajów obiektów świadczących usługi noclegowe, gdzie wyróżnia się: obiekty hotelarskie; obozowiska turystyczne; kwatery oraz pozostałe prywatne obiekty świadczące usługi noclegowe, a także drugie domy oraz obiekty wynajmowane na zasadzie timesharingu.

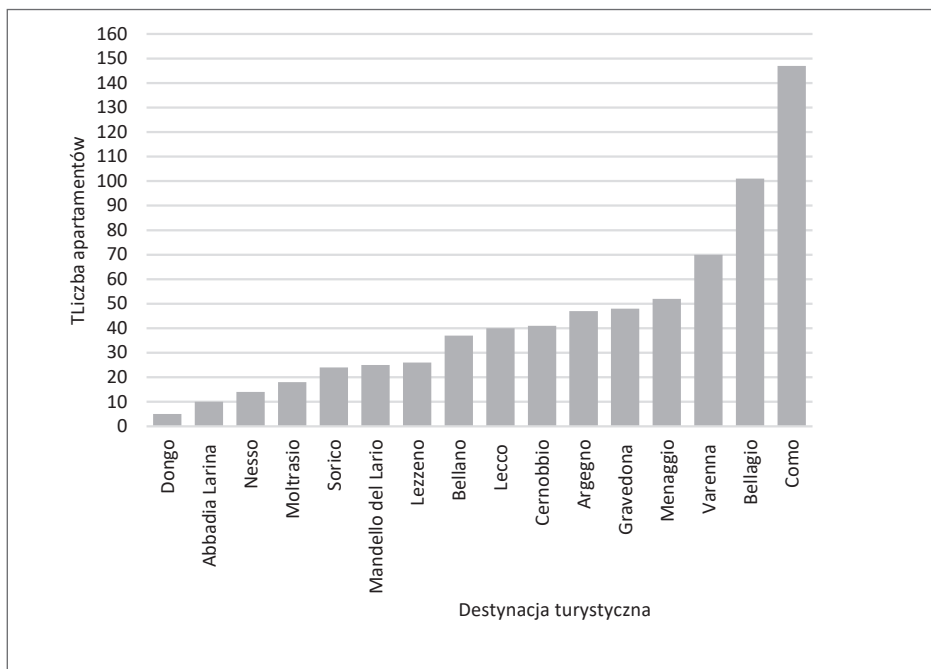
Baza noclegowa nad jeziorem Como jest bardzo dobrze rozwinięta. Według danych regionalnej organizacji statystycznej (www.asr-lombardia.it), liczba obiektów hotelowych o standardzie 1–5 gwiazdek w 2018 roku wynosiła łącznie 126. Najwięcej hoteli zlokalizowanych było w czterech głównych miejscowościach położonych bezpośrednio nad jeziorem. Miejscowość Como miała 33 hotele, czyli około 1/4 wszystkich. Dalsze miejsca miały Bellagio, Menaggio oraz Cernobbio i Varenna (ryc. 3). Pozostałe miejscowości posiadają zaledwie po kilka hoteli o standardzie głównie 1–2 gwiazdek, co może wynikać z faktu, że są one mniej popularnymi destynacjami turystycznymi.

Ryc. 3. Liczba hoteli w 2018 roku nad jeziorem Como

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: <https://www.asr-lombardia.it/asrlomb/en>

W przypadku apartamentów i kwater prywatnych było ich 705. Najwięcej tego rodzaju obiektów (podobnie jak w przypadku hoteli) znajdowało się w Como i Bellagio (łącznie było ich tam 248), stanowiąc 35% ogółu (ryc. 4).

Ryc. 4. Liczba apartamentów i kwater prywatnych nad jeziorem Como (stan na 04.03.2021)

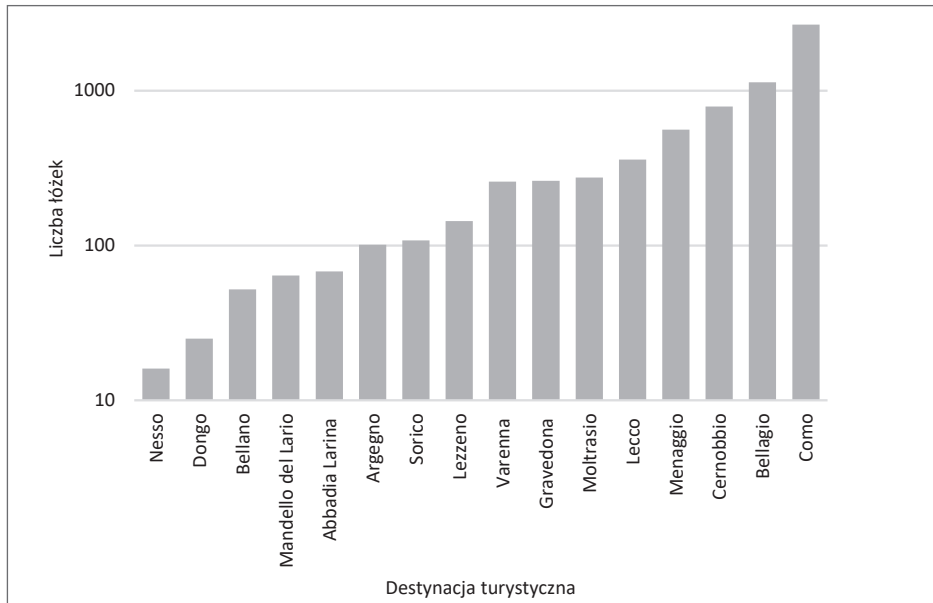
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z portalu booking.com (stan na: 03.03.2021)

Analizując dane statystyczne dotyczące liczby łóżek dostępnych dla turystów w obiektach hotelowych nad jeziorem Como, warto zauważyć, że ich turystyczna pojemność w 2018 roku oszacowano na 6894, których najwięcej (zgodnie z liczbą obiektów hotelowych) znajdowało się w Como i Bellagio. Na trzecim miejscu pod tym względem uplasowała się miejscowość Cernobbio, a następnie Menaggio i Lecco. Łącznie w tych 5 miejscowościach oferowano 5520 łóżek, czyli aż 80% wszystkich miejsc noclegowych (ryc. 5).

Zdecydowanie więcej łóżek oferują obiekty inne niż hotele. Łącznie nad jeziorem Como w najważniejszych dla turystów miejscowościach do dyspozycji turystów jest 10 948 łóżek, z czego najwięcej w miejscowości Sorico (2232) oraz w Como (2196) – ryc. 6. Największą liczbę takich miejsc noclegowych oferują campingi, domy wakacyjne i obiekty agroturystyczne.

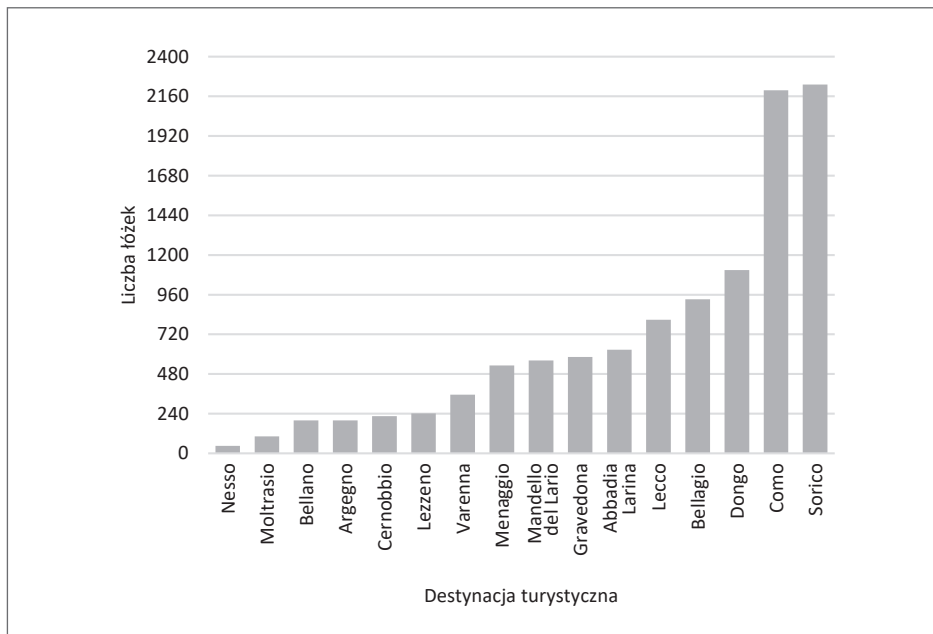
Ryc. 6. Liczba dostępnych łóżek w obiektach noclegowych z wyłączeniem hoteli w 2019 roku nad jeziorem Como

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: <https://www.asr-lombardia.it/asrlomb/en>

Ryc. 5. Liczba dostępnych łózek w obiektach hotelowych o standardzie 1–5 gwiazdek w 2018 roku nad jeziorem Como

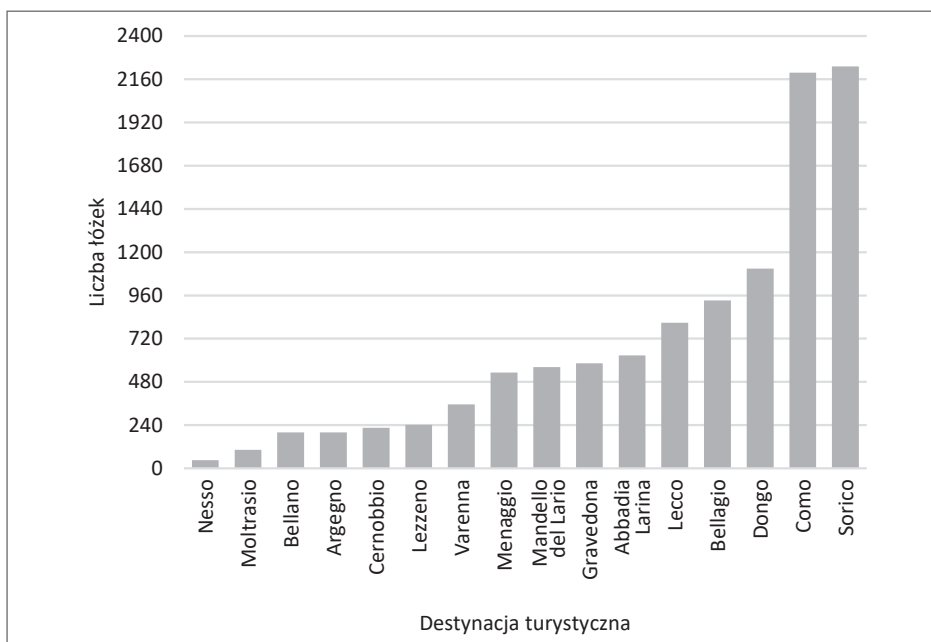
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: <https://www.asr-lombardia.it/asrlomb/en>

Ryc. 6. Liczba dostępnych łózek w obiektach hotelowych o standardzie 1–5 gwiazdek w 2018 roku nad jeziorem Como

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: <https://www.asr-lombardia.it/asrlomb/en>

Charakteryzując bazę noclegową, należy odnieść się też do wskaźników funkcji turystycznej związanych z obiektami noclegowymi. Wskaźniki rozwoju funkcji turystycznej pomagają w określeniu stopnia i dynamiki rozwoju danego miejsca. Rozwój w podstawowym zakresie jest określany poprzez wielkość i rodzaj bazy noclegowej, a także intensywność ruchu turystycznego (M. Hendel, 2016). Bazę noclegową określa się m.in. poprzez wskaźnik Bartej'a – Deferta, który wskazuje na stopień rozwoju funkcji turystycznej. Wyraża on liczbę turystycznych miejsc noclegowych przypadających na 100 mieszkańców stałych. Innym wskaźnikiem dotyczącym bazy noclegowej jest wskaźnik gęstości bazy noclegowej, czyli liczba miejsc noclegowych oferowanych turystom i przypadająca na 1 km², co pozwala na określenie zagęszczenia miejsc noclegowych na badanym obszarze. Poniżej przedstawiono wyniki przeprowadzonej przez autora analizy z wykorzystaniem tych wskaźników. Do analizy wybrano najpopularniejsze ośrodki turystyczne zlokalizowane bezpośrednio nad jeziorem. W tabeli 1 przedstawiono wyniki dla Como, Bellagio, Menaggio, Cernobbio, Lecco i Dongo. Baza noclegowa nad jeziorem Como jest dobrze rozwinięta. Najwięcej turystycznych miejsc noclegowych w zakresie obydwu wskaźników oferują Bellagio i Menaggio (tab. 1).

Ryc. 7. Wskaźniki rozwoju funkcji turystycznej i bazy noclegowej nad jeziorem Como

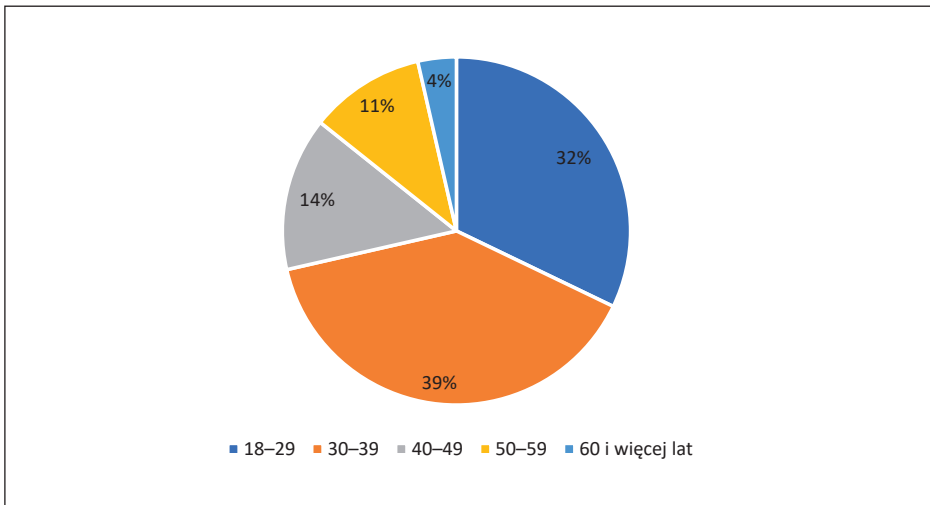
Wskaźnik	Miejscowości turystyczne nad jeziorem Como					
	Como	Bellagio	Menaggio	Cernobbio	Lecco	Dongo
Bartej'a – Deferta	5,7	90,3	35,4	15,3	2,4	34
gęstość bazy noclegowej	131,7	114,5	84,1	86,8	25,9	162,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: <https://www.asr-lombardia.it/asrlomb/en>

Wyniki badań ankietowych

Badania ankietowe autorka przeprowadziła w okresie od lutego 2021 do maja 2021. Celem było poznanie opinii turystów na temat zagospodarowania i atrakcji turystycznych jeziora Como. Ponadto ankieta ta pozwoliła dostarczyć informacji na temat motywów determinujących chęć odwiedzenia tego jeziora. Kwestionariusz ankiety skierowano do osób, które przynajmniej raz odwiedziły ten akwen. Badanie polegało na wypełnieniu kwestionariusza ankiety składającego się z 32 pytań (otwartych i zamkniętych), udostępnionego za pomocą platformy Formularze Google. Kwestionariusz został zamieszczony na portalach i grupach podróżniczych. Pytania związane były m.in. z: czynnikami i motywami do odwiedzenia jeziora; oceną zagospodarowania turystycznego oraz atrakcyjnością turystyczną miejsca. Dobór próby badawczej był losowy. Kwestionariusz ten wypełniło 36 respondentów, jednak podczas analizy 8 z nich zostało odrzuconych, ze względu na zawarte w kwestionariuszach błędy. Ostatecznie przeanalizowano tylko 28 odpowiedzi. Autorka zdaje sobie sprawę z małej istotności statystycznej, jednak badania zostały przeprowadzone w sposób rzetelny i oddają charakter zbiorowości. Ponadto autorka planuje kontynuować swoje badania nad tym jeziorem.

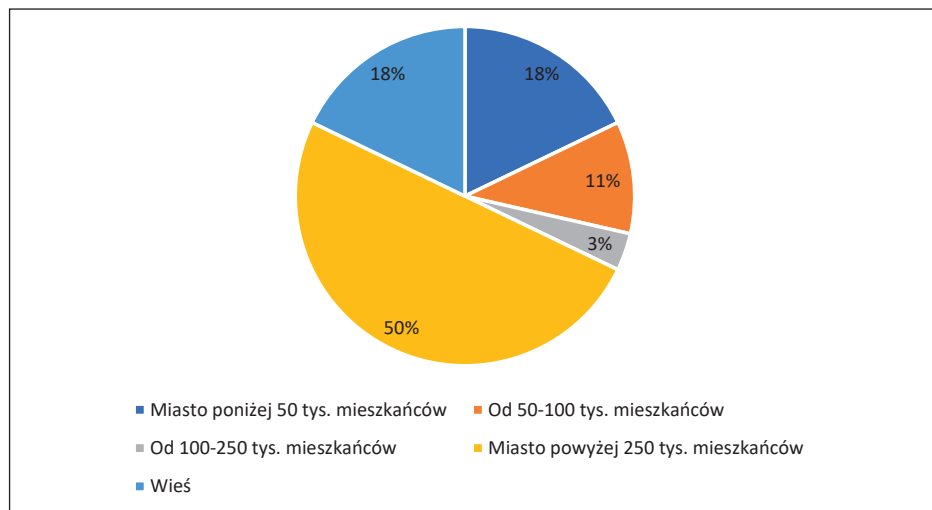
Analizując charakterystykę tej próby badawczej, należy rozpocząć od przedstawienia struktury płci i wieku respondentów. Zdecydowaną większość wśród nich stanowiły kobiety – 19 osób. Najliczniejszą grupą turystów były osoby w wieku 30–39 lat oraz 18–29 lat, stanowiąc łącznie 71% wszystkich respondentów (ryc. 7). Najmniej było respondentów w wieku powyżej 60 roku życia (4%), co zapewne wynika z mniejszej aktywności osób starszych w mediach społecznościowych, a w konsekwencji z trudniejszym dotarciem do nich. Połowa respondentów zamieszkiwała w dużych ośrodkach miejskich, liczących ponad 250 tys.

Ryc. 7. Struktura wieku respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych (2021 r.)

mieszkańców (ryc. 8). Liczną grupę reprezentowały również osoby mieszkające w miastach nie przekraczających 50 tys. osób (18%) oraz na terenach wiejskich (18%). Zdecydowanie mniejsza liczba ankietowych pochodziła z miast o średniej wielkości (ryc. 8). Ponad 50% respondentów udzieliło odpowiedzi, iż pozostaje w związku małżeńskim.

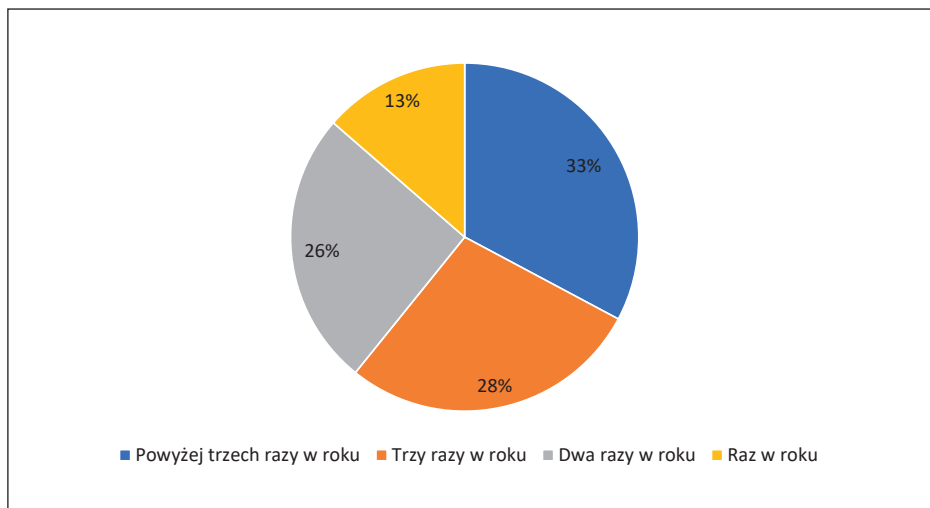
Ryc. 8. Miejsce zamieszkania respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych (2021 r.)

Wyniki przeprowadzonej analizy wykazały, że wśród respondentów dominowały osoby podróżujące w celach rekreacyjnych i turystycznych, co najmniej trzy razy w roku lub częściej (61%) – ryc. 9. Liczną grupę stanowiły także osoby podróżujące dwa razy w roku – 26% wszystkich respondentów. Zdecydowanie mniejszością były osoby podróżujące raz w roku (14%). Można zatem wyciągnąć wniosek, że jezioro odwiedzają osoby często podróżujące. Ponadto 71% ankietowanych dotarło tu planując wypoczynek indywidualne, bez usług oferowanych przez pośredników.

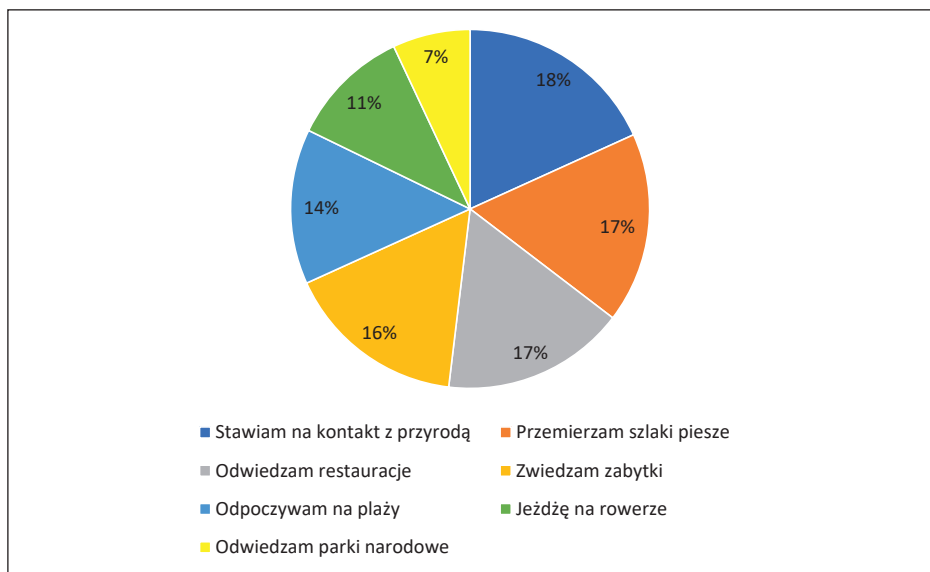
Uczestnicy badania zapytani o formy spędzania czasu podczas wyjazdu turystycznego stwierdzili, iż najczęściej odwiedzają miejsca atrakcyjne z punktu widzenia walorów przyrodniczych, jednak niekoniecznie są to obszary parków narodowych, gdyż sąsiedztwo tej formy ochrony przyrody jest ważne tylko dla 7% ankietowanych. Osoby zainteresowane kontaktem z przyrodą stanowiły 18% wszystkich respondentów. Podczas wyjazdu wakacyjnego dla 17% respondentów ważna jest dostępność szlaków pieszych i restauracji (ryc. 10). Co ważne, dla respondentów najważniejszą atrakcją nad jeziorem jest krajobraz zapewniający wyjątkowy widok. Było to istotną atrakcją jeziora Como dla 25 osób z 28 przebadanych.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że niespełna połowa osób odwiedziła jezioro Como jeden raz. Jednak istotną grupę stanowią również osoby, które były nad jeziorem dwa razy lub więcej niż trzy razy (po 7 osób). Można zatem stwierdzić, iż dla części respondentów jezioro jest atrakcyjne turystycznie (ryc. 11). Ponadto

Ryc. 9. Częstotliwość wyjazdów respondentów w celach turystycznych i rekreacyjnych w ciągu roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych (2021 r.)

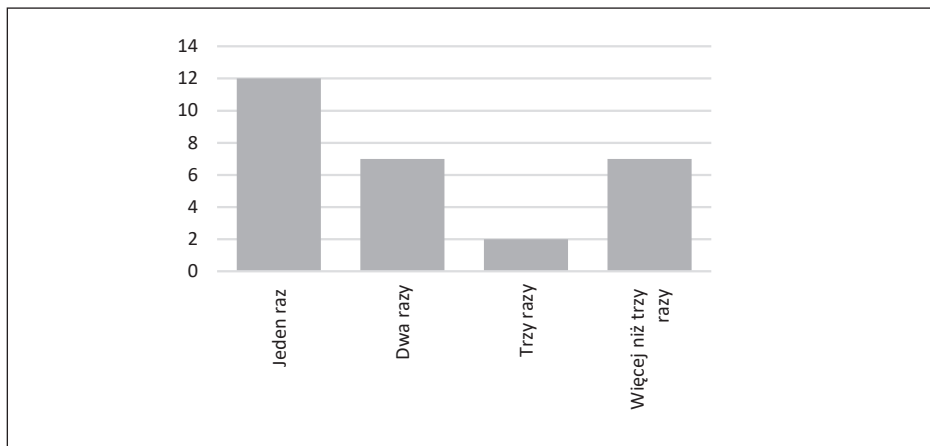
Ryc. 10. Rodzaje aktywności podejmowane przez respondentów podczas wypoczynku

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych (2021 r.)

zdecydowana większość zadeklarowała, iż nad jeziorem spędziła od 2 do 5 dni (ok. 60%), a kolejne 21% przebywało nad jeziorem od 6 do 10 dni. Zdecydowana mniejszość zdecydowała się na pobyt jednodniowy (bez noclegu nad jeziorem) oraz wyjazd liczący powyżej 10 dni, odpowiednio 14% i 3,5%. Można przypuszczać,

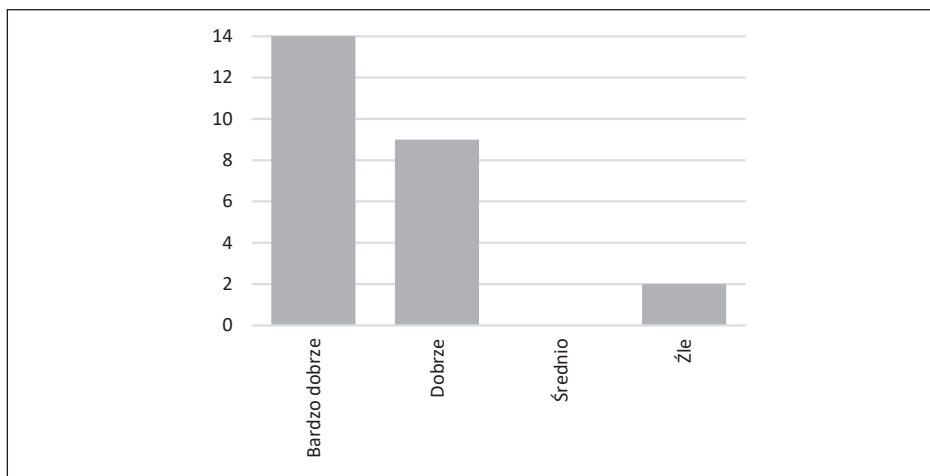
że decyzja o dłuższym pobycie turystów nad tym akwenem wynika z dużej powierzchni tego jeziora oraz nagromadzenia tam atrakcji turystycznych. W związku z tym, aby odwiedzić wszystkie bądź zdecydowaną większość z nich, należy przeznaczyć na to wiele czasu. Na pytanie „Czy poleci Pan/Pani jezioro na wyjazd turystyczny rodzinie bądź znajomym”, w zdecydowanej większości respondenci odpowiedzieli, że uczynią tak.

Baza noclegowa nad jeziorem Como w opinii respondentów w większości była bardzo dobra (60%), ponad 30% ocenia ją jako dobrą (ryc. 12). Podobnie oceniono bazę gastronomiczną, dla 65% była bardzo dobra, a dla 35% na poziomie dobrym.

Ryc. 11. łączna liczba odwiedzin jeziora Como przez respondentów

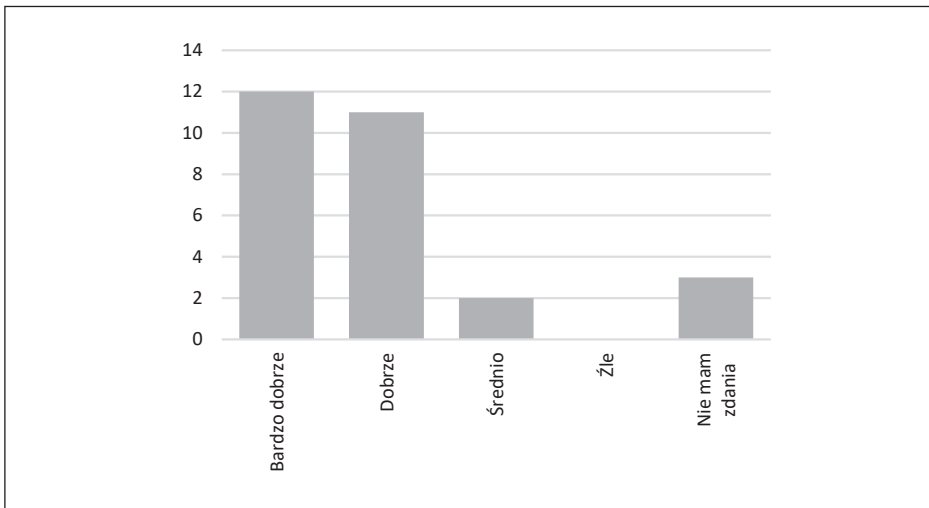
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych (2021 r.)

Ryc. 12. Ocena bazy noclegowej nad jeziorem Como wg opinii respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych (2021 r.)

Stan dróg wokół jeziora został oceniony w większości bardzo dobrze oraz dobrze. Część respondentów (7%) oceniła ten element zagospodarowania turystycznego na poziomie średnim (ryc. 13). Może to wynikać z faktu, że spora część dróg wokół jeziora jest wąska i kręta. Problemem, na który ankietowani zwrócili uwagę, są też powstające głównie w okresie wakacyjnym korki. Duża liczba turystów przybywająca tu w ciepłe dni letnie nad jezioro powoduje ograniczenie wydolności sieci drogowej i uciążliwe korki, występujące głównie pomiędzy większymi miastami nad jeziorem.

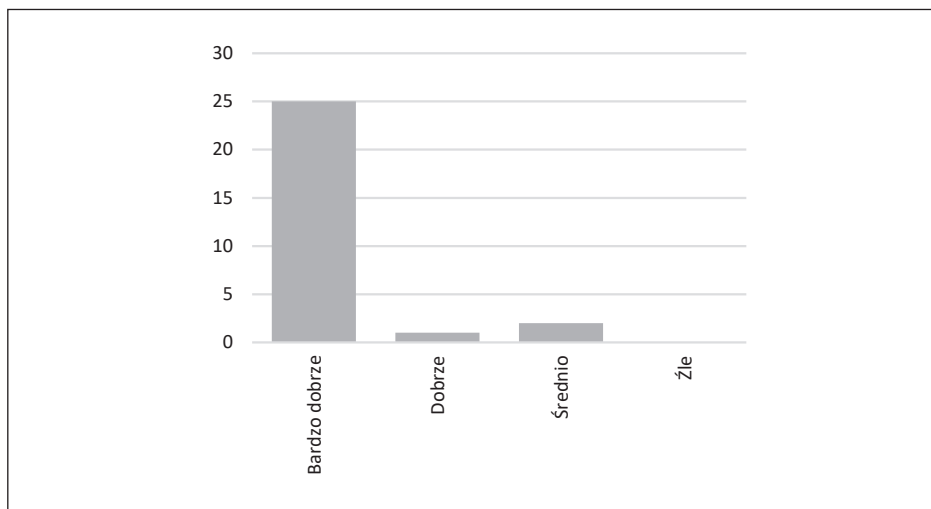
Ryc. 13. Ocena stanu dróg wokół jeziora Como wg opinii respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych (2021 r.)

Zdecydowana większość osób, która odwiedziła jezioro Como jest zadowolona ze swojego pobytu i oceniła go bardzo dobrze. Można zatem zauważyć, że zdecydowana większość posiada pozytywnie odczucia związane z jeziorem (ryc. 14).

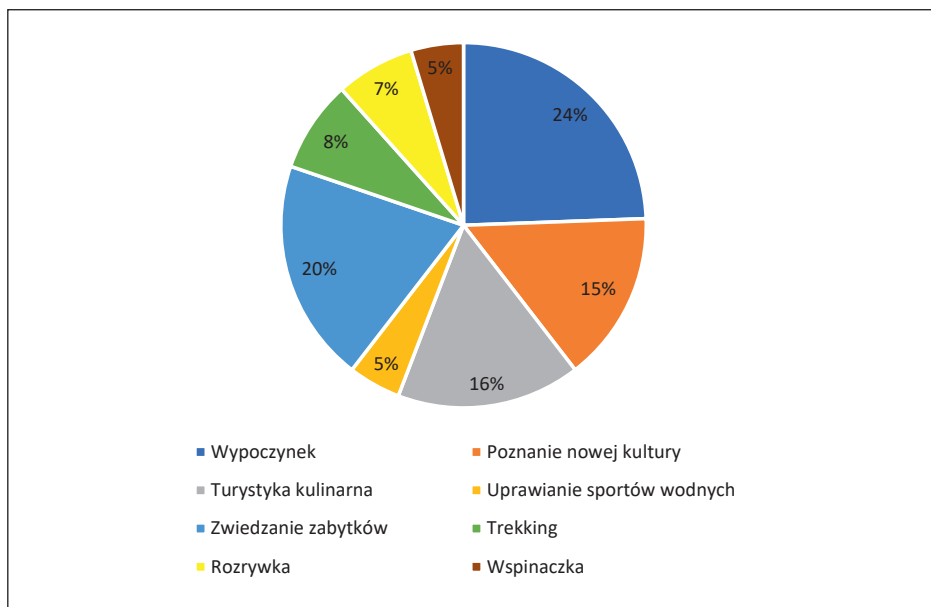
Z przeprowadzonej analizy wynika, że wypoczynek stanowił główny motyw do odwiedzenia jeziora Como przez turystów. Ponadto istotną rolę odgrywał także motyw zwiedzenia zabytków, poznania nowej kultury oraz turystyka kulinarne (ryc. 15). Zdecydowanie rzadziej wymieniano uprawianie sportów wodnych na co może wpływać niesprzyjająca rzeźba terenu. Brzeg jeziora jest bardzo stromy, co w niektórych miejscach utrudnia kontakt z wodą.

Badania kwestionariuszowe pozwoliły na wskazanie najczęściej odwiedzanych destynacji turystycznych przez respondentów nad jeziorem Como. Najczęściej wybierano trzy główne miejscowości – Como, Varennę i Bellagio. Znajduje się tam najwięcej atrakcji turystycznych oraz dobre zaplecze noclegowo-gastronomiczne. Są też one bardzo dobrze skomunikowane z Mediolanem i Bergamo, gdzie są lotniska międzynarodowe. Ponadto te 3 miejscowości stanowią bardzo dobrą bazę wypadową do innych, mniejszych ośrodków turystycznych. Mniej popularne było położone na południu Lecco. Odwiedzający najrzadziej wybierali miejscowości położone na zachodnim brzegu jeziora – Menaggio i Lenno (ryc. 16).

Ryc. 14. Poziom zadowolenia z odbytego wypoczynku nad jeziorem Como wg opinii respondentów

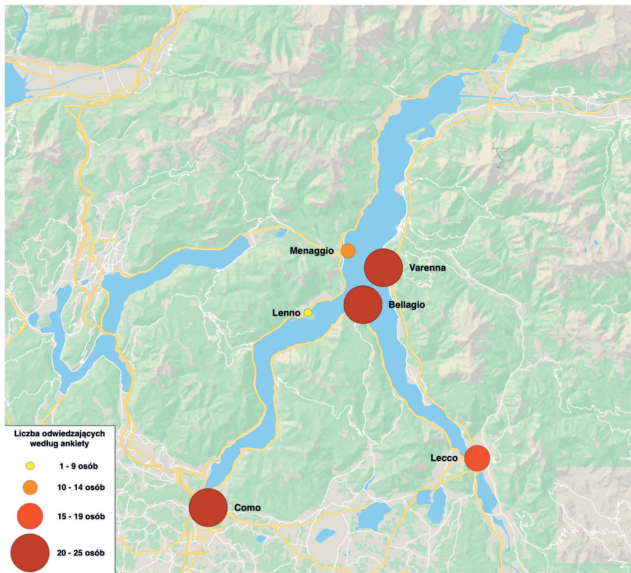
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych (2021 r.)

Ryc. 15. Motywy przyjazdu nad jezioro Como wg odpowiedzi udzielonych przez ankietowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych (2021 r.)

Podsumowując, respondenci bardzo wysoko ocenili atrakcyjność oraz zagospodarowanie turystyczne nad jeziorem Como. Wśród 28 ankietowanych tylko jedna osoba była średnio zadowolona ze swojego pobytu, na co wpłynęła głównie zła pogoda. Zdecydowana większość zadeklarowała ponowną chęć odwiedzenia

Ryc. 16. Liczba odwiedzających poszczególne ośrodki wypoczynkowe na jeziorem Como wg badań ankietowych

Źródło: opracowanie własne, podkład z Mapy Google

jeziora, co może wskazywać na jego dużą atrakcyjność turystyczną. Na pytanie otwarte dotyczące wrażeń z odwiedzenia jeziora, większość osób odniosła się w podobny sposób wskazując w zasadzie pozytywne elementy swojego pobytu. Jedną z opinii brzmiała następująco: „Pozytywne. Piękne widoki, urokliwe miasteczka, pyszne jedzenie. Sprawnie działające promy ułatwiają transport pomiędzy miasteczkami”.

Wnioski

Jezioro Como w świetle analizy autorki jest niewątpliwie bardzo atrakcyjne dla turystów. Jego położenie w najbogatszym regionie Włoch także wpływa pozytywnie na rozwój turystyki, gdyż region ten posiada bardzo dobrze rozwiniętą dostępność komunikacyjną. W pobliżu działają trzy lotniska międzynarodowe obsługujące podróżnych z różnych zakątków świata. Region charakteryzuje dobrze rozwinięta siatka dróg szybkiego ruchu oraz połączenia kolejowe. Na ten aspekt zwrócili uwagę również respondenci, którzy pozytywnie ocenili dostępność komunikacyjną. Część respondentów oceniła ten aspekt na poziomie średnim, jednak dotyczyło to pojawiających się w okresie letnim zatorów drogowych oraz korków. Należy jednak zwrócić uwagę na samo położenie geograficzne jeziora. Leży ono na przedgórzu alpejskim, a rzeźba terenu wokół jeziora jest raczej górzysta, co z kolei rodzi problemy z budową nowych dróg. Jak stwierdzono, w oparciu o przeprowadzone badanie kwestionariuszowe to właśnie krajobraz jest głównym czynnikiem przyciągającym tu odwiedzających. Walory krajobrazowe stanowią istotny element atrakcyjności

turystycznej jeziora. Wydaje się zatem, że zbytnia ingerencja w krajobraz jeziora, poprzez kolejne inwestycje (np. w infrastrukturę drogową) może mieć negatywny wpływ na wizerunek jeziora. Ponadto respondenci stwierdzili, iż podczas swojego wypoczynku najczęściej stawiają na kontakt z przyrodą. Dlatego istotne dla nich jest zachowanie naturalnych walorów przyrodniczych, w tym krajobrazu.

Odnosząc się do wskaźników funkcji turystycznej, należy zauważyć, iż nad jeziorem baza noclegowa jest rozwinięta na wysokim poziomie. W Dongo położonym w zachodniej części jeziora dostępnych jest ponad 160 miejsc noclegowych przypadających na 1 km². W dwóch popularnych miejscowościach Como i Bellagio jest ponad 100 takich miejsc noclegowych. Oferta obiektów noclegowych jest dosyć zróżnicowana. Nad jeziorem działają hotele, hostele, kwatery prywatne oraz campingi, co zaspokaja różnorodne potrzeby turystów.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że jezioro jest atrakcyjne dla turystów ze względu na walory przyrodnicze oraz obecność szlaków pieszych. Odwiedzający zwracają również uwagę na walory kulturowe. Wydaje się także, że jezioro jest dobrym miejscem dla turystyki filmowej. Kręcono tutaj sceny do takich produkcji jak *Gwiezdne wojny* czy *Casino Royale*, w którym pojawia się postać Jamesa Bonda.

Ze względu na brak dokładnych danych o ruchu turystycznym z podziałem na mniejsze jednostki administracyjne trudno oszacować liczbę turystów odwiedzających jezioro Como, jednak, jak wynika z obserwacji terenowej autorki, jest to popularna destynacja turystyczna. Szczególnie w sezonie letnim dociera tutaj ogromna liczba turystów. Popularność jeziora mogą sugerować również nagłówki blogów o tematyce podróżniczej np. *Jezioro Como – bajkowy zakątek Włoch*; *Jezioro Como – najpiękniejsze jezioro Włoch* i wiele innych. Większość z nich zwraca uwagę na krajobraz jeziora, sugerując go jako główną atrakcję jeziora.

Podsumowując, jezioro Como jest bardzo atrakcyjne turystycznie. Odwiedzający je w zdecydowanej większości pozytywnie wypowiedzieli się o tym miejscu i wyrazili chęć ponownego przyjazdu tutaj oraz polecenia go swoim znajomym i rodzinie. Można zatem uważać, iż akwen spełnił ich oczekiwania pod względem pobytu i oferowanych atrakcji turystycznych.

Literatura

- Chudy-Hyski, D. (2006). Ocena wybranych uwarunkowań rozwoju funkcji turystycznej obszaru. *Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich*, (2/1).
- Cichocka, I., Krupa, J. (2017). Atrakcyjność turystyczna miasta Przemyśla w opinii mieszkańców oraz turystów. *Ekonomiczne Problemy Turystyki*, 38, 115–132.
- Czerwiński, J. (2007). *Podstawy turystyki*. Stowarzyszenie „Wspólnota Akademicka”.
- Duda-Gromada, K. (2009). Turystyka jeziorna – nowa forma turystyki. *Prace i Studia Geograficzne*, 42, 89–101.
- Gołębski, G., (2002). *Kompendium wiedzy o turystyce*. Warszawa: PWN.
- Hendel, M. (2016). Przydatność wskaźników funkcji turystycznej w ocenie rozwoju turystycznego obszaru na przykładzie gminy Ustroń. *Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie/Politechnika Śląska*, 87, 157–170.
- Kaczmarek, J., Stasiak, A., Włodarczyk, B. (2005). Produkt turystyczny. *PWe*, Warszawa, 74.
- Kowalczyk, A., Derek, M. (2010). *Zagospodarowanie turystyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Kulczyk, S. (2014). Atrakcyjność turystyczna krajobrazu–przykłady podejścia systemowego. *Turystyka kulturowa*, 4, 6–15.
- Kurek, W. (2008). *Turystyka*. Warszawa:Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kurek, W. (2012). *Regiony turystyczne świata*, cz. 1. Warszawa: PWN.
- Makowski, J. (2018). *Geografia fizyczna świata*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- National Geographic Traveller (2022, 14 października). Pozyskano z: <https://www.national-geographic.pl/traveler/artukul/jeziro-como-uwielbiaja-gwiazdy-wlosi-i-turysci-na-czym-polega-fenomen-tego-miejsca>
- Rogalewski, O. (1967). *Zagospodarowanie turystyczne*. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Zakład Szkolenia Ekonomicznego. Dyrekcja Wrocławska.
- Wikipedia (2022, 18 października). Pozyskano z: https://pl.wikipedia.org/wiki/Lago_di_Como
- Wikipedia (2022, 25 października). Pozyskano z: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Como>

Notka biograficzna o autorze: Sedlak Agata, magister, doktorantka dyscypliny geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Zainteresowania badawcze autorki związane są głównie turystyką jeziorną w krajach alpejskich i atrakcyjnością turystyczną oraz rozwojem funkcji turystycznej państw, położonych na Półwyspie Bałkańskim.

Biographical note of author: Sedlak Agata, PhD student in the discipline of socio-economic geography and spatial management discipline at Pedagogical University of Krakow. The author's research interests are mainly related to lake tourism in the Alpine countries and the tourist attractiveness and development of the tourist function of countries located on the Balkan Peninsula.

ORCID: 0000-0001-8110-5768

e-mail: ag.sedlak@gmail.com